

8123

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

DALARNA

Mora sn Bonäs' by

Eriksson, Rombo F. 1935

ULMA:s frågel. M 86 Jakt och djurfångst

62 bl. 4:o

8123

L.L.

Exc. S. B.

Landsmålsarkivets prägelista M. 86.

Dalarna.

Jakt och djurfång.

Mora.

Uppptecknad av Rombo Filip Eriksson, Bonäs, Mora.

Rombo F. Eriksson.

Gäller förhållandena i Bonäs, Mora.

Ink. 23/1935.

1. Allmänna uppgifter.

1. Jaga, jaga. I skum bötä jaga, vi skall bort och jaga. I irom jän å jagom, vi äro här och hålla på att jaga = vi äro här på jakt.

7 A

I wa dar å jägäd, jag var där och jagade.

I wärom dar å jägädöm, vi voro där och jagade. I ska bötä jag röven, jag skall bort och jaga räv.

Andra beteckningar för "jaga": go minn bysso, gå med bössan. Käit minn swältstörn, spring. a med "swältstören" = bössan har fått detta namn därför att jägaren i regel fick swälta mer än den som ägnade sig åt jordbruket.

A |
B |

bössa,
bet. 1

Beteckningar för "jaga särskilda slag av vilt:"

B |
C |

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935
DAL. MORA
Frgl. M 86

2. Jag ellga, jaga älg. Dem a fe üpö ellgjakht,
de ha varit på älgjakt. Jag byönn, jaga björn.
Jag éran, jaga hare, o. s. v. Jag fägäl, jaga få-
gel.

C
D

Verbet fägäl användes av gammalt endast i
inskränkt betydelse, man avsåg därmed en-
dast "fångst av fågel" (med giller eller snaror)
icke jakt. Men uttrycket lever än, och många
använda ordet fägäl som beteckning för "jaga
fågel".

D
E

2. Rent dialektala benämningar för "jakt" saknas.
Gemensamma uttryck för "jaga och fiska" fö-
rekomma icke, och icke heller finns någon ge-
mensam beteckning för "fångst av fisk och små-
vilt".

E
F

3. Benämningar för "jägare": stytt, skytt.
Eda i ienn rikhtin stürstytt ed, det där är en
riktig storskytt det, d. v. s. skicklig jägare.

F

3. Benämning på "jägare som jagar särskilt slag av viltbräd": Elgstjytt, älgskytt. Byännstjytt, björnskytt. Knäinstjytt, gräs-ändskytt.
Jägare som jagar ^{snell} särskilt jaktstätt saknar beteckning i Bonäs.

4. Beteckning för "fångstman": djilldrär, gilbrare.
Fügäldjilldrär, pägelgilbrare. Brädjilldrär, har-gilbrare. Rövädjilldrär, räv-gilbrare.

5. Benämning för "jaktfölje": jakktlag, jaktlag.
Benämning för "följe för särskild jakt": elgslag, älgslag.

6. Beteckning för "tyvskytte" saknas. För "tyvjaga": tyvstjyöta, tyvskjuta. Ann tyvskot elldjen, han tyvsköt älgen. Beteckning för "tyvskytte": tyvstjytt, tyvskytt.

7. Uttryck för "jaktlycka": tur i räise, tur i sko.
gen. Tur i sknöem, tur i skogen. Ann a tur
der ann jägä dannda, han har tur när han

G

skytt

G
H

H
I

I
K

K

tur m

4 jagar den där. Spur a lukko minn si i rai-
re, han har lyckan med sig i skogen.

L
M

8. Benämningar på "jägarens egenskaper": Kläp-
stytt, dålig skytt = (kläp betyder "dålig", "öduglig")

Windstytt, vindskytt = han skjuter vint, slänger
iväg skottet vart som helst. Blindstytt, blind-
skytt, skytt som alltid kommer, som siktar som
om han vore blind.

M
N

Benämning på "träffsäker skytt": störstytt, stor-
skytt, eller sturzjäger, sturzjägare. En del gam-
la personer använda nämligen ordet jäger,
jägare i stället för "skytt". Men nu va du
hiennitt, ^{allt} men nu var du träffsäker. Beteckning
för "sikta": hiäna, därav hiennitt, träffsäker.

→ men konj!
bet. 2

ben-hitten

N
O

Benämning på den nervositet eller plöteliga
rädsla, som kan gripa jägaren i det avgörande
ögonblicket: hyännfrässin, hyännfrässan. Spur
fick hyännfrässan do ann skulld stjyöta, så

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935

DAL. MORA

Frgl. M 86

5 byönn riev-iet ann, han fick björnfrässa
när han skulle skjuta, så björnen rev ihjäl
honam.

II. Jaktmark och jakträtt.

9. Benämningar på områden där särskilda slag av
viltbräd ha sitt tillhåll: Älgstrik, älgstreck.

Där är ä iett gammalt älgstrik, där är ett gam-
malt älgstreck = där har älgen uppehållit sig
sedan gammalt. Namnet Byönnbjär, Björn-
berg har också uppkommit därav att björn fö-
rekom rikligt där av gammalt.

Fågälstrik,
fågelstreck, de vägar, efter vilka fåglarna
med förkärlek uppehålla sig på hösten. De
platser, där fåglarna ha sin lekplats kallas: tjyö-
dulerlek, tjäderlek. Ä i ienn gammal tjyöd-
lerlek där, i minnas ed se i a we ungg, det
är en gammal tjäderlek där, det minns jag
sen jag var ung. Samma förhållande gäller

0
P

P
Q
R

tjäderlek
plats för

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935
DAL. MORA
Frgl. M 86

6 nuorrleik, arleik.

Beteckning för områden där djuren uppehålla sig under parningstiden: brundplass, brundplats = där älgen uppehåller sig under parningstiden. Dessa platser utmärkas av de gropar som älgtyren gräver i marken, kallades brundgrav, brundgrop. När jakthunden kom i närheten av en sådan grop var det vanligt att den prompt skulle ner och rulla sig där. På grund av mycket stark utdunstning från denna grop var detta mycket farligt för hundens luktorgan. Fick hunden tillfälle att rulla sig i gropen, så misståd ann vedrä, så misste han väderkornet. Det kunde då dröja flera dagar innan hunden återfick sitt väderkorn, såvida man inte tvättade hela hunden riktigt ordentligt.

Beteckning för område där man fångar fågel

R |
S |

S |
T |

7 med snara: snärustrik, snarstreck. Fugäl-
wegår, fågelvägar; eller fugälstrick, fågelstreck. T |

10. Nu gammalt förekom ingen som helst "jakt-
rätt." Man ansåg att var och en hade rätt att
jaga var och när man ville, härvidlag spela-
de det ingen roll huru stor skogs- eller hem-
mansägare man var, eller om man inte äg-
de någon skog eller jord alls, detta gäller för
allt slags jakt. U |

Fråga om förbud mot fångst av snävilt
ha tillfälliga, mera naturliga sådana förekom-
mit. Man hade inte rätt att gittra eller sätta
snaror förr än på hösten när kreaturen in-
tagits för sommaren. Men så fort man
farit hem till hembyn från fåbodarna för
man upp till fåbodarna för att fånga fågel.
D. g. skulldom - i ny budär å fugäl. då skul-
le vi upp till fåbodarna för att fågla; fånga U |

8 fågel.

Gemensam jakt av byalaget inom luns gemensamma skogar förekom icke. Var och en jagade för sig själv var som helst och när som helst. Angående "auktion på prägelstigar" se närmare i svar på annan prägelista.

11. Man behövde aldrig av gammalt skydda sin rätt till fältt villebråd, det hände väl aldrig, att någon gjorde honom som fältt villebrädet rätten till detta stridig. Förekom det att tvist uppstod i ett sådant fall, så slutade det i regel med att man kom överens om att dela bytet. Detta kunde komma ifråga då den ene jagade villebrädet, den andra jägaren kom på spåret från ett annat håll och fälde det, när den första jägaren befann sig i närheten, då kunde delning av bytet komma ifråga. Men om den ene avbröt

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935

DAL. MORA

Frgl. M 86

9 spårandet på grund av hunger eller trätt-
het, och en annan kom på spåret längre
fram, fullföljde det och fällde viltbrädet, då
var den sistnämnde jägaren givetvis ensam
ägare av det av honom fällda djuret.

I äldre tider respekterades i regel andras uträdda
snaror och gillar, men under senare tid, för cirka
35 år sedan började tjuvvitjning förekomma. Man
gick dock aldrig så långt som till stämning
eller ting med en sådan sak. Fick man reda
på vem som tjuvvitjat, så fick denne heta
fågeltjuven, "fågeltjuven", och detta ansågs vara
straff nog, det t. o. m. avskräckte många från
att stjäla fågel, även om man var svårt prestad.
Man lät fågeln ligga kvar i snaran eller gillret,
i Oxberg var man så human, att man tog lös
fågeln eller vade det nu var, hängde den i när-
maste träd, samt satte snaran i funktion igen.

y |
z |

z |

A |

III. Jakttider.

13. Fordom voro inga bestämda tider gällande för olika slag av jakt, man jagade, som ovan nämnts, när och var man själv ville. Man kunde aldrig vänta så länge med att fånga skogspägel att det blev så kallt att fågeln kunde hållas frusen. Min sagesman berättar, att när det var varma höstar så djukt änggräs i fågälen, så gick det maskar i fågeln. Men i rutädan atyr dem å silädan ann ennda, men vi petade ur dem och sålde dem ändå.

14. Först sedan jaktstadgarna kommo till fick den tid, då man fick jaga älg benämningen älgtide, älgtiden. Fågältide, fågeltiden. började på hösten efter det man tagit in kreaturen från betet. En del började förstas sätta snaror litet tidigare, och min sagesman berättar att det kunde ibland hända att man fick ienn temmbell i

B |
C |

sämmel
bet. 1

11 smärre, en lammunge i snaran.

C
D

15. Man hade nog litet svårt att rätta sig efter jaktstadgan i början. För cirka 50 år sedan voro 14 dagar stipulerade för älgjakten, men i skötom fäll mässt elgga undgifår i ena wiku piri döda lövliga tide, men vi sköto väl mäst älg ungifår en vecka före "den lövliga tiden", berättar min sagesman. Den gamla traditionen att var och en hade rätt att jaga, fanga och fiska var man ville var nog mycket svår att på bort, ä skulld wekks inu wuoss, "det skulle wäa inu oss" säger min sagesman. Ä står i bibelen: "Stå upp Petrus, slakta och ät," ä ed amu wid retta wuoss että, det står i bibeln - ste. och det har vi rättat oss efter.

D
E

E
F

IV. Jaktvärd

16. Unte ens så mycket som en tanke ägnade man

16. At jaktvård förr i tiden innan nyare jaktstad-
ga och jaktvårdsföreningar började verka. Mer
i skotan, å mer i tuom dem, mer akäd
dem av si, nu ir å so mytjij lägär unum
-llakt, så å villnt til varken fisk älld
fugäl älld ellä djuör, mer vi sköto och mer
vi "togo" = fångade dem (djuren), mera äkade
de av sig (fortplantade de sig), nu är det så
mycket lagar om sådant, så det vill inte till
varken fisk eller fågel eller andra djur.

När man anordnade utfodringsplåtar åt t.ex.
hare eller fågel, så gjordes detta endast i syfte
att locka djuren inom ett visst område där
man sedan satte snaror och gillar. Dessa åt-
gärder vidtogos alltså inte i "jaktvårdsyfte."
Mera därom se nedan!

V. Viltet.

17. Benämningar för "villebräd" eller "vilt":

H
G

G
H

13 Läiv, liv. Ja fe a gaid minn luyssjö äti
raiss, men i a-nt nitt itts iett läiv, jag
har varit och gått med bässan ute i skogen,
men jag har inte sett ett liv = ett enda vilt-
bräd. Jä så-int iett djyör upjö iēla dāin;
jag såg inte ett djur (viltbräd) på hela
dagen.

18. Inga särskilda beteckningar finnas för att skil-
ja "hävilt" från "fjädervilt." "Fjädervilt" kallas med
ett gemensamt namn för fjögäl, fjögel.

19. Man hade heller inga benämningar för att
skilja på "matnyttigt" och "icke matnyttigt" vilt.

20. De är, då det förekom rikligt med fjögel
kallades fjögälär, fjögelär. Jä wa fjögälärä ed
ärä, det var ^{gott om fjögel} fjögelär (det året).

24. Beteckningar för "fotspar av djur": färd, i fler-
talform: färdär, spären. Spör, spär. Ja nitt
ietts fesskt röväspsur i dag, jag har sett ett

djur

H
I

I
K

K
L

är n.
Bleß

L
M

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935

DAL. MORA
Frgl. M 86

14 färskt rävspår i dag. | Ö så nöga rövåpändär
nidnesst wēim i ä, jag såg några rävspår
nere vid vägen jag också.

färd f.
hbet. 2 a
N
vist f.

Ordet wisstär användes om "tecken till att djur
vistats där", t. ex. Rögn, liggplatser, gnag- och
betningsplatser, spillning, lämningar efter måltider,
m m. | Ö annu sitt wistär että elldjem
i dag, vi ha sett spår av älgen (icke bara i
snön) i dag.

N
O

26. Det är egentligen endast harens stigar och
framfartsvägar som fått namn i Bonäs. Harens
stigar i snön kallas ärästaiqä, harstig. För
älg finns ingen beteckning på stigar, då älgen
icke gör några stigar, och när många älgar
gå i sällskap, så visa de en enastående förmåga
att kunna bli på precis i samma spår, det
ser ut som om det vore bara en älg som gått
fram. Älgspår, älgspår. Ett avtryck av en

15 djurfot eller -tass kallas färd. Ä synnäs fält
wäl att itta i ie^{tt} ellg färd, det syns väl tydligt
att det här är ett älgspår.

O
P

27. Benämningar för att djur göra spår efter sig:

Jän a ärin tröka upp ienn stäiga a si, här
har haren trampat upp en stig åt sig. | Beteck-

stige

ning för att djuren hoppa i krumbukter: dem
skutta, de skutta. Bukter som jagat djur gör:
bukkt, bukt. Jän ar ann bukta, här har
han buktat = gjort en bukt.

O
P

Ordet "slag" har i Bonäs en helt annan betydelse
än den i frågelistan anlyftade. Här betyder slag
i satsen: nu ar ann färd slag o ann, nu

slag n.

har han fått slag på honom (hunden på älgen)
detsamma som "nu har ^{han} (hunden) fått upp spåret
på älgen".

= spår,
bet. 1 (jfr
Bekm jakt
Q lex.: slag
R bet. 1

Beteckning för "spår ut från en inringning": äut-
spuar, | utspår. Jän gor äutspuorä, här går ut-

utspår

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935
DAL. MORA
Frågl. M 86

16 spåret. Andra beteckningar saknas.

28. Uttryck för att jagat djur gömmer sig: gor inn, gå in = t. ex. om räven. Räven gor inn i nuökuakerä, räven ^{gömmes sig} går in (i hålet i berget.)

R
S

Uttern gor ned, uttern går ned (i ån, bäcken.)

gå in

29. Benämning på vissa fågelarters (morkullans) samfällda flygning över vissa platser under vissa tider: striik, streck. Järn är ä iett fint mörkullstriik, här är det ett fint "morkullstreck."

S
T

Benämning på att fågeln slår till i träd:

Fugäln slår ned, fågeln slår ned. Run slår ned fe möte, han slår ner för natten, (fågeln i ett träd, orren i snön). Att fågeln håller sig kvar i trädet: ann sit-kvær i träne, han sitter kvar i trädet.

T
U

30. När ekorren hoppar från träd till träd säger man: äikuonn uppä millo trainam, ekorren hoppar mellan träden, eller, på grund

U
V

17 om ekorreus "glidande" hopp eller flykt: ann siglä millo trainom, | han seglar mellan träden. segla v.

31. Benämningar för "villebrädets skygghet": stjugg, skygg, Redd, rädd. Ann i så redd sömnen eri, han är så rädd som en hare.

En person, som blivit "rädd av sig" i ett eller annat avseende på grund av att han blivit riktigt skrämmd någon gång säges ha fått äråkasundjen, harskinnsräben, han är lika rädd av sig som en hare.

Benämning på att villebräd är | särskilt känsligt för vittring av människa: ann i wädärstark, han är väderstark. Äldjen i nära på wädärstarkära älld räven, älgen är nästan mera känslig för vittring av människa än räven. Ann a starkt wädärkuann, han har starkt väderhorn = utpräglad luktorgan.

18. 39. Ortnamn, som givits på grund av särskild förekomst av visst slags vilt: Byönubjär, Björnberg, Älgklack, Älgklack, Röväscher, Rättscher, Röväell, Rävåll.

21

21
A

VI. Jakten.

a. Jakt i allmänhet.

33. De gamla minnas att de hört talas om att man vid jakt på björn skulle ha använt sig av byönuspiut, björnspiut, men under deras ungdom har man använt sig av byönbysson, björnbysson, slätbarrade, grövkalibriga bossor, enligt uppgift skulle de vara tillverkade i Levertöberg, Stoddalen. Vid all jakt medfördes förstås äksor å knäven, yxan och kniven. Några minnen av gulbåge eller slunga har man dock icke. På en rem omkring halsen medförde man kruttygd, kruttyget. Jaktväska synes ha varit mera sällsynt.

björnspiut²

A

B

C

D

D

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935

DAL. MORA

Frgl. M 86

19 34. Beteckning för denna punkt saknas i Bonäs. E |
Nog övade man sig ibland i te kast öbkse,
att kasta gran i roterande lopp, men endast
för nöjes skull och i så fall mot träd.

35. Följande slag av bössor förekommo: flint-
losbyssur, flintläs bössor. Bakläddärär, bak-
laddare. Knallhattbyssur, knallhattbössor.

På den tid, då flintläs bössorna förekommo,
var det inte många här i byn som varo
lychliga ägare av en sådan, det var först när
knallhattbössorna kommo i sväng som de,
som varo intresserade av jakt, började skaffa
sig bössor mera allmänt.

36. Käulur | störäd-om-i syövär | i kävälforman | kula
kulor stöpte vi själva i kulformän. Hagel före- forma f.
kommo icke av gammalt, först senare, när des-
sa funnos att köpa började man använda hagel.

37. Krut-tyä, kruttyget förvarades hängande på

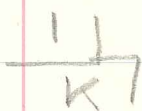

20 en rem om halsen. | Till kruttyget hörde krut-
wuornä, kruthornet Äv-äl-pundjen ^{och} kul- krut-byg
pungen. | I denna förvarades utom kulor även
tuöd, blånar, vilka användes till förladd-
ning, samt renn fiethopp, så den fiētād-ō
krävlo litä minn så skuld go littära nidi
piņa en fettklump, som man beströkt kulan
litet med så att den lättare skulle gå ned i
loppet. När man använde blånar till förladd-
ning behövde man icke göra renn pipan efteråt.
Knallattwuornä, knallhattornet. Krutmåttä,
krutmättet, satt fast vid kruthornet med en
liten rem. I senare tid medförde man för-
stås också ägäl-pundjen, hagelpungen. Vid
järvjakt medförde man också järppipa, järp-
pipa.

Jägaren medförde också en särskild punga av lä-
der, kallad jälldpundjen ⁹⁹ eldpungen, | innchattan ¹⁰⁰ eldpung
elddon

21 de frööstgen, fröske; flinnato, flintan samt jälldstala, eldståle.

I kulväskan förvarades också ett verktyg av trä, till formen liknande en svamp med skaft.

Skaftet var cirka 3 tum långt, och dynan upp till cirka tre tum i diameter. Redskapet användes till att trycka ner kulan i loppet med, man satte "skaftet" mot kulan samt slog på dynan med den andra handen, detta behövdes, då kulan i allmänhet gick trögt i loppet, redskapet såg ut ungefär så här , men man minns inte något namn på det.

"Eldstålet" tjänade icke mer än ett ändamål, te slå-jälld minn, att slå eld med.

38. Man medförde endast ett krutmått, detta fylldes mer eller mindre, allt efter behov. Men på senare tid har man börjat använda ett sorts patentsmått på kruthornet. Detta mått be-

22 stod av kruthornets munstycke, som då var av mässing. På munstyckets sida satt en hävarm, vid nedre delen försedd med ett lock som genom en inskärning gick in i munstycket. När man skulle fylla munstycket-mättet satte man tummen mot öppningen, ställde hornet upp och ner så att kruttet fyllde munstycket, varpå man tryckte in locket som satt på hävarmen. Munstycket innehöll nu ett bestämt mått krut, man tog undan tummen och slog ner kruttet i loppet. Men det var inte alltid man hade tid att använda sig av något som helst krutmått. Man ryckte ur träprappen som hänggjorde som kork med tänderna, höll fast den där, slog litet krut i venstra handen och tömde detta i loppet utan mätning. När man hade brättom var det inte så roga fast man

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935
DAL. MORA
Frgl. M 86

23 spilde några bruthorn på marken.

39. Man medförde icke något särskilt horn med fettindränkta blänor. De torra blänorna förvarades i kulgungen.

40. Beträffning för "laddstake"; laddstakin, laddstake.

41. Gläde man icke tillgång till blänor, så kunde man till förladdning använda gröslävän, granlave, eller papper av vad slag som helst.

42. Benämning på "uppspårande av viltbräd": spuöra, spåra. Ö skum besöts i spuöra-upp ann, vi skall försöka att spåra upp honom.

43. Benämning på "spårsmöjakt": spuöra i snyömm, spåra i snön. Å i ny spuörsnyö, det är nyfal-len (bra) spårsmö. Å i fin spuörsnyö i dag, det är fin spårsmö i dag.

Man var även övad i att spåra ålg under andra förhållanden än när det var spårsmö; på barmark spårade man ätö mörom, ute på

M
N

Z
O
P

P
Q

Q
R

24 myrar, äti grön, i ljung, äti sandem,
i sand, o. s.v.

R
|
S

44. Benämning för att ligga och lura på vilt:
ligg å passa, ligga och passa. Benämning
på stället där man ligger och passer: passäd,
passet. Opun a taid passäd, han har tagit pas-
~~set~~ ställt sig på passett. (om jägare)

pass
|
s bet. 1
|
T

45. Benämning på "skotthäll": skottöld, skotthäll.
Byssöld, bösshäll = betyder väl närmast "så långt
byssa går, bössan går." J fikk ann inuëm öld,
jag fick honom inom "häll" = våra skotthäll,
lämpligt avstånd att skjuta på. Biëna, sikta.

T
|
U

46. När man jagade försökte man såvitt det var
möjligt te go i muötvinnud, att gå i mot-
vind. Muötvinnud i bra vind, motvind
är bra vind.

U
|
V

47. När man jagade flera i följe var det en
av jägarva så djikk minn rakkan, som gick

45 med hunden, vanligen hundens ägare, ollä ö-
drur tuo in passäd, alla de andra ställde sig
på pass.

pass,
bet. 141

48. Benämningar på "skott": Ä wa iett fint sköt,
i ittäd-ö ann mitt i övud, det var ett fint skott.

XI

jag träffade honom mitt i huvudet. Öklänskot,
dåligt skott. I särskot ann, jag skadsköt
honom. Att skadskjuta djur men ej återfinna
det: stjöt- bortt ann, skjuta bort honom.

klän m.
starkill:

skjuta bort

XI

49. I ittäd-ö ann så ann stöpäd minn ienn
gaurgg, jag träffade honom så att han stu-
pade direkt.

XI
ZI

50. Om man fällt ett villebräd, och skulle bli tvungen
att lämna det på platsen över natten, så slaktad
dem ä, i styckäd ä ä ainggd työtä vni no
träid, så slaktade man det och styckade det
och hängde köttet i något träd. Om man skul-
le lämna villebrädet för endast en natt, så wa-

26 nt ä inggo fara te go fro dö fe iëna nat, ä
wa inggo djör sä wägäd-ö ä fosst näte,
sä war det ingen fara att gå ipän det för en
natt, det war inga djur som wägade sig på det dö-
da djuret första natten.

De större skinnen, av älg och björn, sprikad dem
fast o lädurwedjen sä dem fikke torkas, spika-
de man fast på lädurväggen sä att de fingo torkas.

Rövästjinnu, nävskinnen spändes på ett bräde,

kallades lesst, lästen. i ska dra stjinnu upp les-
te, jag skall dra skinnu på lästen.

51. Jaktsignalerna förekommo när jaktlaget blivit
skilt åt, och man skulle ramlas, eller när man vil-
le låta de övriga weta war man befann sig. Man
satte då bössmyningen mot munnen och bläste
i den (med bössan rakt ut) en lång signal. Detta
kallades te kul i byssa, att ropa i bössan. Flera
olika signaler förekommo icke här som i Ösberg.

Z
A

I
läst,
bet. 3
B

kula v.
B (m. hänn)

97 59. Jaktkalas förekommer endast när man fått en björn. Dessa kalas kallades byönnskäles, björn-björn-kaläs, kalas, ä do ät dem byönnsflesstjä ä dräkk krenn. bet. 1
dünä, och då ät man björnfläsk och drack brännvin. Endast deltagarna i jakten fingo vara med om kalaset. Kalaset hölls omedelbart efter jaktens avslutande.

b. Skallgång.

53. Benämning på att anställa skallgång: skalla, skalla. I fomm fäll skall että björn, vi få väl lov att anställa skallgång efter hon.

54. Benämningar på olika slag av skallgång:

Byönnskoll, björnskoll, för utrotning av björn.

Stürskollä, störskallet. Härvid deltog år 1857 tre olika socknar, Ålv-dalen, Venjan och Marsa. Man sköt då 18 st. björnar, den största sköts av en soldat från Bonäs vid namn Hjälte, far till min sagesman Lund Lars Persson, (Jältt-Lars) Det var

vid denna skallgång förbjudet att skjuta älg, men man sköt ändå 28 st. älgar.

Kriturskall, ~~kreaturskall~~, skallgång som man anställde efter bortsprungna kreatur.

Vid storshallgång var varje gård skyldig att delta i skallgången med en man. Glade man i gården ingen person att skicka, så måste man leja en i stället för sig.

55. I vanliga fall förekommo inga "skallag", det var endast under "storshallet" som flera socknar deltog. Övriga skallgångar voro helt frivilliga. Den, som hade uppsikt över skallaget kallades skollpautn, skallfogden. Denne skulle vid skallgång gå bakom skollarmer, skollarmer och se till att det inte blev för långa eller korta mellanrum mellan männen så djikk i skollarmer, som gingo i skollarmer.

56. De deltagare i skallgången, som hade bössa

E
F
skall n.
G

G
H

H
I

99 togo denna med sig, de övriga vara beväpnade med stölar, påkar eller spjut. Inga rät att infånga viltet i förekommo.

57. Deltagarna i skallgången kallades skallfrutjä, skallfolket.

58. Man satte ut skallarmen så att man gick mot en större sjö, vid "storskallet" mot Kenjanssjön.

67. Benämning på "skattpengar": skattpenningår, skattpengar. För utgående av skattpengar måste man ifråga om pägel medföra de avklippta fötterna, i fråga om räv skulle man uppvisa hela skinnnet, en bit blev urklippt ur ena änden på skinnnet, för att man inte skulle kunna få ut pengar på det mer än en gång.

VII. Jakthunden.

68. Man har ingen särskild benämning på "jakt-hund i allmänhet", utan hunden uppkallas efter det slag av vilt den jagar, t. ex. rövärsakk, räv-

30 hund. Spun gör bra o röven, han går bra på räv. Ellgrakk-cä, älghund. Erärakk, has-hund = hund för räv och hare förekommo dock icke av gammalt, då man i regel fångade småvilt i gillar och snaror.

69. Benämningar på "jakthundars egenskaper":
Spun i ivrin, han är ivrig. Spun i iët o eldjen, han är het på älgen.

70. När jakthunden gnäller och trampar ivrigt innan han släppes lös, så säger man att spun i iët, han är het = ivrig.

71. Benämning på "hundens väderhorn" wädärkuona, väderhorn. Spun a fint wädärkuona, han har fint väderhorn. Beteckning för att "hunden vädrar": Spun drar wädärä, han drar väder. Spun kennä wädärä että-nam, han känner vittringen av honom - t. ex. älgen. Benämningar för hundens verksamhet vid uppsökandet av vilt.

brädet: | Ann lieta inno ann fo städd, han letar innan han får upp spåret. | Ann fikk med- slag 1 f.
rä o ann, han fick kännning av spåret = när hunden letar ivrigt inom ett visst begränsat område. Ann ar ann paid-upp nod, nu har han fått upp något, fe nu ärär i att ann dräiv, för nu hör jag att han driver, när hunden "ger drivskall." Nu tappad ann, nu tappade han spåret. | Ann gor o yppid medär, han går på "öppet väder" de djyörä djär iäna tjglu, men rattsen gor rett ad, när viltbrädet gör en ögla eller lukt, men hunden går rakt mot viltbrädet utan att följa spåret i alla dess svängar och lukter.

öppen

X
/

79. Benämningar för olika slag av skall: Driv- skall, drivskall = när hunden har fått upp drevet. Ståndskall, ståndskall, när hunden skäller ivrigt och gnällande läsa nod ädd tjicäla ann

39. nidi äsem, som om något kittlade honom i haken.

Y |
Z |

74. Benämning på att "hetsa hundar" på viltbrädet: huss-ō-ann, huss på koram. Y bur-säd-ō-ann rakhan, jag hetsade hunden på honom.

Z |
A |

75. Lystingsord till hunden under jakten: sä-sä, vissling, hundens namn. Användes till lös-släppt hund, när man ville kalla den till sig.

A |
B |

76. Jakthundens del av större, nedlagt viltbräde bestod av huden av djuret, när man tagit mindre vilt fick hunden äta upp inälvorna vid slakten.

B |
C |

VIII. Fångst.

a. Fångst i allmänhet.

77. Benämning på att "fånga" vilt: ta. Fa ärän. fånga haren. Fa fägäbn, fånga fågelns.

78. Benämning på att sätta ut gillar: djilldär.

kyga v. 9 |
D | bet. 4

gilbra. Djilldär fägäl, sätta ut giller åt fågel
 Att sätta ut snaror: snära, snärja.

79. Gemensam benämning på "utsatta gilbrade
 redskap": djilldärduön å saksär, gillerdon
 och savar. På giller, snaror eller savar för sär-
 skilda slag av djur: fägälsnerur, fågelsnaror.

Fägäldjilldre, fågelgilbrer. Eräsnera, harsnara.
Älgsnera, älgsnara. Röväsaks, rävsax.

Benämning på "sträcka där samma person satt
 ut ett flertal giller eller snaror": snärustrik,
 snarstruck. | Fägälfaundjad | Fågelhänget där
 man fångade fågel.

80. Beteckning för gilbra redskapet: om snaror:
setts snärur, sätta snaror. Om giller: set-upp
djilldrä, sätta upp gilbrer. Djilldär-upp; gilbra
 upp. För "avlägsna snarorna": ta upp snärur,
 ta upp snarorna. Set-upp betyder också "sätta
 upp en snara som fallit ned."

D
H
H
HH
Gfågel
fångG
H

H

34. 81. Benämning på "fallgiller": stukkdjilldrä, stock- | stockgiller
gillret. Fügäldjilldrä, fågelgillret. För "fallgrovar":
grav grov. Olika saxar: trampsakks, trampsa.
Bietsakks, betsa. Självskjutande giller använ-
des icke i Banäs. Beteckning för "förgiftade
betes": kryddbieta, kryddbetet. bete n.
betet. 1 b

82. Fåga benämningar för "olika slag av gillring".
Beteckning för "gillerstickorna" djilldärstickur, giller-
stickor.

83. Stukkdjilldrä, flaken var gjord av två stockar, den
undre som låg på marken kallades undästuttsen,
understocken; den övre: üvönistuttsen, överstocken.
Fyra pälvar stogs ner i marken, två kortare bak-
till där stockarna vilade mot varandra, samt två
längre pälvar fram. Där den övre stocken gillrades
upp. Pälarna skulle hålla den övre stocken i läge,
men de hade inget särskilt namn, endast pälär,
pälvar. Djilldärstickur, gilleranordningen. L

35. 84. Snarorna voro av gammalt av tagel, kallades
då tägälsnärer, tagelsnaror. Dessa voro icke
tvinnade som man gjorde i Öberg, utan dem tri-
pletad dem, ^{som snaror} men treflatad dem. De voro icke
försedda med någon förstärkning. Angående
tillverkningen se samma prägelister från Öberg.
När man gick till skogen för att sätta snaror-
na bar man dem vanligen i snärklävar, snar-
klaven. Denna bestod av en höjd grankvist $\cap$
de båda ändarna sattes ner i de båda hälen $\square$
i brädet. På klaven voro några inskränningar
gjorda, kneppå, knäppe, så att brädet satt
stadigt på klaven. Det var tre tum långt mellan
hälen i brädet, och klaven var cirka 5 tum lång.
Man hade snarorna påtrådade på klaven, an-
tingen "enkla" eller, om man då tyckte att de
hängde ner för mycket, hopskagna så att de lå-
go dubbla. Klaven hade man hängande i remmen

M
flata v.

knäppe,
bet. 1.
ex. om...

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935
DAL, MORA
Fgl. M 86

36 om livet: svänggrime, svängremmen.

85. Benämning på "ätel": lieta, bete. När ~~ätel~~

~~icke ~~en~~ förgiftad kallades den också~~ luhplieta,

lockbete. Beteckning på att man vant ett djur till ätelplatsen: i a wänä-wid ann te go bar, jag har vant honom att gå där.

86. Benämning för "vittja" (= snaror och giller) lieta,

leta. I sha bötä liet snerur, jag skall bota och vittja snarorna. Beteckning för (en gångs vittjan-

de, och den fångst man då får: ie lieta, en "leta".

Edä fikk ig i ienä lietu, det där fick jag via en vittjning.

b. Fångst av skogspägel.

87. Fågel fångades huvudsakligast i giller och snaror på hösten när det började bli kallt och regnigt eller ila, rimfrost på marken. Inga be-
nämningar på fågel efter den "tid" eller "sätt" på vilket fågeln fångades.

M |
lock-^N
bete n.

Z |
0 |

leta f.

0 |
P |

P |

37. 88. Benämning på stigar där man satte snaror och giller: fågälwegår, fågelvägar.

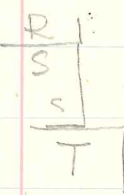
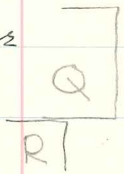
89. Vid fångsten användes fågälsnerv å djildre, fågelmaror och giller.

90. De kvistar man lade ner som hägnader voro lagda i vinkel mot vägen.

91. I giller eller snaror förekom icke bete.

92. En pinne slogs ned på vardera sidan om vägen. I de båda pinnarna skulle finnas en klyka upp till, eller en utstående kvist.

I dessa klykor lades den kvist som höll snaran uppe, kallades wuonvraiska (kan icke översättas, då man icke vet varav ordets första del, wuon - "horn" kommer av. Snaran bands fast med ett snöre eller smälten vid den ene av pinnarna. Snaran skulle sättas ien tvärand från bakkan, en tvärhand från marken, och snaras övre

horniska
f.

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935
DAL. MORA
Frgl. M 86

38. kant skulle vara en fot högt över marken.

93. Man försökte aldrig skydda bytet för räven,
vid amm alltså bäst va reddä fe att räven
ädd wäga ta fågeln upp två nätter, senmä
ar ä we minn lekatten, am a päll jäti av
någon fågel myllmad, vi har aldrig behövt
vara rädda för att räven vågade ta fågeln
på (ätrinstone) två nätter, sämre har det va-
rit med lekatten, han har väl ätit av någon
fågel ibland.

IX. Jakt på särskilda djurslag.

Stjajakten.

94. Vid jakt på älg har man jagat med delvis
hund i band, delvis med drivande hund, smyg-
jakt utan hund har förekommit i undantagsfall,
och i så fall under något senare tid, och av
typskyttar. $\sqrt{x}$ Hetsjakt på skidor har också före-
kommit här som i Osberg under förhållanden som

39 för älgen vore bedrägliga. De gamla göra dock gällande att det inte förekommit så ofta, och endast enstaka personer hade smak för sådan jakt.

X
Y

Elgomerur, älgsnaror ha förekommit även här, av samma konstruktion och utseende som i Ösberg.

Z

Björnjakten.

97. Benämningar på björn: Byönn, björu. Gammalbyönn, gammal-björn. Byönnunggå, björnunge.

Mörtapps, myrtaps. Benämning på "björnhona": byönnona, björnhona.

Myrtass
Z

98. De platser, där björnen med förkärlek uppehåller sig har fått namn av "björn", se ovan!

A

99. Benämning på "björvide": byönnäivä, björvide. Byönn ligg i äivä, björnen ligger i ide.

Benämning på att björnen lägger sig i ett provisoriskt ide isvan han går in i det slutliga idet: annlegg si njo räisä, han lägger sig på ris, kvistar.

B

Man sade att björnen då bröt av en stor hög med

40 kvistar, lade denna hög mellan två vindfällen, sedan hoppade han i rishögen så att kvistarna böjdes sig över honom. Björnen hade alltså h ris även på sig, inte bara under sig, kallades även ligg & brötom.

B |
C |

100. Den ringgäd-inn luyönn, man ringade in björnen. Benämning på att ringa en björn: ringg-inn ann, ringa in honom. Det ringade området: luyönnurindjen, björnringen.

Ringringen utmärktes genom bleckning i träd. Den blikkhäd rinndjen, man bleckade ringen.

Var det tjäntigt väder och spårnö var bleckning obehövlig. Den a bruka söl demnda luyönnring-ga a ärröm, man har brukat sälja de där björnringarna åt "herrar." Man fick dock ingen betalning för ringen förr än man undersökt ringen och försäkrat sig om att björnen fanns där.

C |
D |

101. Björnen drevs ur idet när som helst under vintern. Man använde sig därvid av luyönnurakkom,

41. Björnhundar. Dessa hundar voro så modiga,
så dem furo långt in i älväd i skelldä, så att
de furo långt in i idet och skälde. Björnen blev
därav så retad att han kom ut. Han anlivedes
då med byönnbysson, björnbössan.

D |
E |

102. På sommaren jagades björnen endast till-
fälligtvis i utrotningssyfte, byönnskall, björn-
skallgång.

E |
F |

Vid all jakt på björn användes bössa. Glade björ-
nen rivit ett kreatur brukade man vakta vid
detta, man byggde ingen särskild plattform, men
det hände att man blev upp i ett träd.

F |
G |

104. Det har av gammalt förekommit att man
satt ut en blankskurad köpärkittel, köyparkittel
fylld med brännvin åt björnen. Byönn drakk
så ann warrd ärsünin, ä se war ä inggo sak
te ta ann, björnen drakk så att han blev red-
lös, och sedan var det ingen konst att ta den.

G |

49 106. Fångsätt för björn: En snara, kallades för wippsnara, wippsnara användes till att fånga björnar i. En lång jämn gran, cirka 4 tums grovlek på brösthöjd höjdes ner. Gyllrades med gillerstickor på så sätt, att när björnen kom för att ta betet, (ett bröttstycke av rivet kreatur eller annat) så kom han med den ena framfoten i snaran, granen lossnade från sin fästning och ryckte åt snaran om björnens fot samt lyfte den ett stycke från marken, så pass högt att björnen icke kom åt att bita av snaran. När björnen stod med ena foten ett stycke upp i luften kunde han icke taga sig från platsen, men ed a evndäd flirgaungga att byönn a jät- äv puotr a häitt o tri puotom darpro, ä i dem sä a skuti aläka byönnä sä a aftt bara tri puoti, men det har hänt flera gånger att björnen har ätit (bitit) av foten och sprungit på tre

wippsnara

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935

DAL. MORA

Frgl. M 86

43 Fötter därifrån, det är de, som skjutit sådana
björnar som haft bara tre fötter
Byönsaxen, björnsaxen var väl det vanligaste
fångstmedlet för björn.

107. Saxarna gilbrades vanligen vid av björnen
rivet kreatur, eller annars där man visste att
byönn add sain wega, björnen hade sina
vägar. Den hågnad man satte upp omkring
björnsaxen tjänade som skydd för kreaturen,
så att inte dessa trampade i axen. Hågnaden ha-
de alltså inga öppningar, men den var heller
inte högre än att björnen ledigt hoppade över
den. Hågnaden kallades byönnhitt, björnkätten björnkätte
När man fått en björn i axen for man hem ef-
ter häst å wuak rem byönn stänorn, och
åkte hem björnen på stånor. Detta var ett myc-
ket lämpligt åkdon på sammaren i sländig
terräng. De båda stånorna sattes fast direkt

44 vid selen, slånorna sammanhålls bakom hästen av en tvärså. Man lade björnen tvärs över slånorna och band fast den ordentligt.

K
L

108. Vargjakten.

Någon vargjakt i egentlig mening förekom icke här. Man fängde den vanligen i warrgraven, varggroven. Denna skulle vara ungefär en famn i diameter, samt så djup, att en fullväxt person nått upp nådde upp till kanten. Ett tak av dålig beskaffenhet byggdes över groven, mitt på detta lades betet som kunde bestå av vad som helst ifråga om kött eller avfall vid slakt. Sedan sköt man vargen i groven.

Warrgräv
(känn)

109. Man brukade också uppsöka wareglud, warghyon och narra ut ungarna och döda dem. Man fäste då en köttbit vid en rem, slängde in köttet i hyon samt drag ut det igen. Fordom fanns det gott om warghyon här bakom byn.

L
M

M

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935
DAL. MORA
Frgl. M 86

Rävjakten.

119. Sv gammalt förekom det inte så ofta att man jagade räv med hund. Det vanligaste sättet att "få" räven var att ta den i giller, se nedan under under punkt 115.

114. Benämning på "rävlyå": rävåkula, rävkuola.
Opna i inu kulan, han är inne i kulan.

115. Det vanligaste rävgitret kallades klubbjilldrä, ~~klubbgitret~~. I konstruktion fullständigt lika med stukkjilldrä, stockgitret för fågel, men för räven var gitret av grövre virke.

Rävbräda, rävbrädet, usyrättstående, agrförsett bräde med tre spetsar, tillverkades lika med samma bräde i Öberg, av ett "gammalt" grätt bräde, helat av tjärved.

Man försökte aldrig att ta räven i snara. Sv var ar förekomna trampsakks, trampax och bietsakks, bietsax, kallades med ett gemensamt namn för

N

N

räv-kula

klubbjilldrä

räv-bräde

Q
R

röväsakhsär, ravsaxar.

R
S

Förgiftat bete kallades kryddbieta, kryddbete. Ea
ann minn kryddbieta, ta den med förgiftat bete.

Men när man skulle lägga ut detta bete sade
man: J ska legg- aut rövädjifft, jag skall
lägga ut rävgift.

116. Någon tid före utläggning av saxar brukade
man försöka dra-ä si röven, ~~dra åt sig räven~~.

~~Lupa, locka korvorn~~ inom ett visst område. Det
ta gick till så, att man gick och drog en nå-
got bränd kattkropp efter sig på senhösten, se-
dan slutade man där man lagt ut saxen.

Eller också strödde man ut beten litet varstans
inom ett visst område för att locka räven.

Man brukade då lägga ut avfall av fisk eller lockbete
slakt, kallades lubbbieta, lubbete.

Före utläggandet skulle saxen grühäs minn grö-
raise fer ä skulld lufft skuoem är sakhsän.

S
Tdraga
åtT
U

47 quidas med granris för att det skulle lukta "skog"
av sauen. Hade man inget granris kunde man
använda tallris, eller också bestryka hela sauen
med smält granbäda. Man brukade också dop-
pa sauen i en källa när det var kallt, ta upp
den, låta vattnet frysa, doppa den igen o s v,
allt detta se röven i so-luftgrann, för (att)
räven har så fint väderhorn. För att man in-
te skulle behöva vidröra sauen bar man den
minn bvisstom, med kvistar.

När råvgilbraren begav sig ut för att lägga
söcar medförde han lukkbieta, lockbetet, lockbete
brända kattkroppen, en fågel av vad slag som fox.
hekt, djilldärreka, gillspaden mindre spade
av trä med blad och skaft i ett stycke, samt gillet-rake
ienn rövåtass, en rävåtass av en fångad räv,
jfr. Öberg, där rävåtassen var utskuren i skaftet på
spaden. Man grävde ner trampsaen mitt i

48 rävspåret, så pass djupt att man beräknade
litet lös snö skulle täcka den. Snön kastade
dit från sidan om spåret, med den medför-
da hö rävtassen gjorde man nya spår i snön
som man kastat dit. Sedan hängde man
upp lockbetet (kattkroppen) i närmaste träd,
är ann avidi-til a patton litä så är ä draid
röven dukktid, har man bränt katten litet så
har det (lukten) dragit räven duktigt. Man
hängde upp betet fe röven skuld go ä trökä
dar laindjä, för att räven skulle gå och tram-
pa där länge, och till slut hamna i saxen.
När det var barmark sattes saxen ner i någon
sumpmark dar ä fanns no litä wätinual häl
där det fanns något litet pattenhäl. Man satte
då ner hela saxen så att endast betet syntes.
Detta bestod av en fisk eller en fågel eller än-
nu hellre en bit kattkött, fer ed wa röven lyöt

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935
DAL. MORA
Frågl. M 86

tuokou että, för det var räven mycket tokig efter. Spunars kunde man ju använda en fågel av vad slag som helst. Rävagn kallades biētā, bete, eller lukkbiētā, lockbete.

Man brukade också sätta rävsalen sidi iētā varm-
kellda, ner i en varmkälla, d. v. s. en källa som varm-
inte fryser till på vintern. Genom att reglera dju-
ret med lämpligt underlag, vanligen grankvistar,
satte man salen så djupt att bara betet var syn-
ligt. Betet bestod av en fisk, eller stjärten av en
lutfisk.

117. Räv fångst bedrens icke i så stor utsträckning
att det kan sägas ha varit någon persons yrke.

118. Benämningar på olika slag av rävar: röd-
röven, rödräven = den vanliga rävsorten. Kross-
röven, krossräven, mera sällsynt slag av räv här.
Fjällröven, fjällräven, mindre, vit räv, har va-
rit synlig här någon enstaka gång när det

U
V
X

varit särskilt smärrika vintrar.

Lodjursjakten.

119. Ä i byöt sällan någon a sitt nöga|luo|
riän, ä i met-nt-äv inndjenn a skutiing-
ga elaka riän i byn, det är mycket sällan
 någon har sett något lodjur här, och jag vet
 inte om att någon har skjutit något sådant
 här i byn, förklarar min sagesman.

Märdjakten.

123. Jaktsätt för mård: Dem djikk ä spöräd.
ann, man gick och spårade honom. Gemäd
ann si nöga så räkt dem aut ann, göm-
 de han sig någonstans så rökte man ut den.
 Ibland måste man fälla trädet och röka igen,
 ibland måste man hugga sönder trädet.
 Fångsätt: Även någon mård kunde det bända
 att man fick i blubbjilldrä, men man satte in-
 te ut sådana fångstmedel enbart för märd.

x |
 y |

bo |

y |
 z |

z |
 A |

A |

Flersidinjakten.

B |

125. Man har aldrig jagat liekatt jagat le-
katten, men i annan fäll skuti non nasand
de dem a stuti ähuörn fe nuoss, men vi
har skjutit någon någon gång när de ha stu-
lit aborre för oss.

B |
C |Utterjakt.

129. Jaktsätt: Dem spöräd ann der ä wa
spörönyönn, man spårade honom när det
var spårsmö. I se waktad dem nuälä,
oh sedan waktade man hälet där uttern gått-
ner. Man var då vanligen två jägare i
sällskap, så att man kunde wakta var sitt
häl om det fanns två i närheten av varan-
dra. Man brukade också hugga på ett nytt
häl i isen ett stycke ifrån det som uttern
gått ner i. Man använde icke hund.

C |
D |

130. Fångstredskapet bestod av klubbodjilldre klubb-

52 gillret. Dessa sattes flera stycken längs efter stränderna omkring bäcken, hejt i spåren som ledde ner till hålet. Inga beten användes.

Uttersakhsse, uttersaen, var en mindre sax än råvsäen, uppslagen ungefär så stor som en ordinär tallrik. Denna förseddes med en fisk som bete, samt sänktes ned i ån eller bäcken, samt förankrades vid ett träd, en sten, stubbe e.d. med en på saxen fastbruten rem. Både sax och bete skulle då ligga under vattenytan.

Harjakten.

133. Dem spåröråd ärän auto rakka, man spårade haren utan hund. Gamla jägare kunde se på spåren om haren låg i närheten, men hur de kunde se det är det ingen som vet nu. Finaste jakttiden för hare var på hösten. † jagg o berrkan, de batten wa svart.

II
bärka

53 å erin wa wait, att jaga på barmark
när marken var svart och haren var vit.

134. För att skrämma upp haren använde man sig
av en skramla av trä, (konstruktion se Oxberg) kal-

lad eräskrema, harskrämman eller: eräskrambla,
harskramlan, detta när man jagade med hund,
vilket förekom mera sällan. Dem skulld äit a

eräm så ann puo- upp, så råtten fikk nytt
spuor, man skulle skrämna haren så att han
sprang upp så att hunden fikk nytt spår.

138. Eräsnerur, harsnaror. Av dessa förekom-

mo endast ett slag, mäsinggsnerur, mässing-
snaror. Man lindade haln omkring trädens
samt tände eld på halmen, å se vinnudäd dem

trädn nidi watträ per ann skulld bli blöt,
och sedan kastade man träden i vatten för att
den skulle bli mjuk. Sedan gned man snaror-
na med granris. Snarorna sattes förnämligast

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935
DAL. MORA
Frgl. M 86

F

G

G

H

54 i "harstigen," t.e. i iēnu ruogasmuot, i ett
"gärdesgärdesmöte" = den plats, där två gärdesgär-
dar med olika ägare möttes, där gick virket
stuck i stäv mot varandra, och då brukade
det uppstå ett eller flera hål i den för övrigt
fullständigt tätta gärdesgården. Dessa hål använ-
de haren sig av när han skulle in på åkrarna.

Fästet för snarar bestod ^{ärende} under alla förhållan-
den av en mindre, avhuggen tall- eller gran-
buske, kallades wuonraiska | översättning
se ovan! Busken skulle sitta lös ^{så} att haren
kunde dra den med sig, hade den setat fast
så hade haren slitit av den smala träden.
cilan fångade hare även i sax: ēräsakhsē, har-
saxen, en mindre rävsax, sattes i harstigen un-
der snån som för räv, alltså trampat.

140. Dem a redda - upp ēran så ann a sku kait
i onero, man har skrämt upp haren så att han

horn-
riske
s. 37

H
||

1
V

55 skulle springa i snaran, därvid användes
hårskramlan.

K

L

L

M

149. Karstammen här på orten har varit och
är fortfarande gammal svensk.

Ekorrijakten.

143. När man jagade ekorre gjorde man det för
köttets skull. Man jagade med flintläsgevär,
och de gamla påstå att den snula kött som
fanns i ekorren (ienn brapp wa fe litä a iē-
nu flöt wattu, två wa fe mytjij, men ienn
a ienn- allw wa lagomt, en brapp var för li-
tet för en buljong (för en person) två var
för mycket, men en och en halv var lagomt),
så var det godare än harkött.

M

N

N

O

P

144. Dolde ekorren sig i bält slog man med
borskolven i trädet så att den sprang upp.

146. Inga särskilda fångstmedel användes för ekorre.

Tjäderjakten.

DALMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935
DAL. MORA
Frgl. M 86

56.¹⁵² Benämning på "tjäderjakt": tjyödurspel, tjäder-
spel. | Go o spel, gå på (tjäder) spel. | Put upp
tjyödurliek, ut på tjäderlek.

spel
R/B/B
Q

153. Tjäderjakten bedrevs fordom alltid utan hund.

Dem a jaga dem | mes dem a set-^{ha slutat} on topp | man
har jagat dem | medan de ^{ha slutat} setat på topp. | ^{Ellan}
tog även tjädern med häv liksom orren (se ne-
dan!) ty även tjädern grävde ner sig i snön
när det var kallt och snön var lös. Man mäs-
te dock se till att man lade häven ett stycke
frampör det märke i snön som bildats av
pågeln nedslag, ty tjädern grävde sig bätunn-
dä snyön bärrga bitu, ellst unnu ä wa kallt,
grävde sig bortunder snön ganska långt, helst
om det var kallt.

topp m.
Q
R / (om spe-
lande
tjädern)

154. Tjädershjytten hade ingen särskild utrustning
ifråga om kläder när han gick på tjäderpel,
men om det var skare, så måste skytten se till

R
ST

57 att han hoppade upp och ned tills han fick
håll på skaren, det betydde ingenting hur
mycket han hoppade och väsnades bara han
gjorde det just när tjädern spelade, annars
kunde jägaren riskera att skaren gick sönder
just som tjädern slutade spela, och då kan
man lätt räkna ut hur det slutade. Men de
tjyöduer wa ö-tåg å spilad rikkti så ärd
ann ösnt, men myllmad wa dem på trü-
mälä, så dem alluo no spil do å do å se
strud dem bara å gätäd, do war å kient
küma-när dem, men när tjädern var på tag
och spelade riktigt så hörde han ingenting,
men ihland så varo de så slöa, att de
slogo något spel (drill) då och då, och se-
dan stodo de bara och vaktade, då var det
svårt att komma dem nära, do fikk ann ta
ielt stig wessn ann kneppäd, då fick man

Ibenäppa
su.v., bet. 1

58 ta ett steg var gång (tjädern) "knäppt." (S)
157. Man byggde på hösten fågälkäjjet^a, få-
gelkojor vid tjorha granar. Dessa kojor be-
stodo av ett par tre mindre träd, avhuggna (m. hämm.)
och resta intill den stora, kvistiga granen. Se-
dan tätade man med mindre kvistar så
att kajan blev någorlunda snötät. På vin-
tern såg tjädern att det var bart under gra-
nen och gick in genom den öppning man
gjort på den ena sidan, just där man satt
upp klubbjilldrä, klubbjillret. Dessa kojor
byggde man litet varstans i skogen.

Orsjakten.

158. Benämning på "spelskytte" på orre: Go upö
wuarrspil, gå på orrspel. Man ansåg att den
bästa orrsjakttiden var, de wuarrn spiläd upö
ostn, sin wihur för smön, när orren spelade
på hösten, sju veckor före snön. Då samla-

59 Des icke orrarna så många som vid spel på våren då de voro så många i sällskap att de oroadе varandra. Men träffade man på en orre på hösten när denne spelade, då kunde man vara säker på att "på" honom, ty då var han i regel ensam.

Vid orrens spelplatser på våren brukade man bygga kajor av kvistar. Dessa kajor kallades wakthäjja, waktkajor, och i dessa satt man och waktade tills fåglarna församlat sig. Man måste, när man sedan började skjuta, se till att man aldrig sköt på den orre som spelade, ty då flögo alla de övriga sin kas, men så länge den ena spelade höllo sig de övriga lugna, även om man sköt ner några stycken. Orrskytte för bulvan i träd har också förekommit. Det skulle vara två bulvaner i samma träd, den ene ovanför den andra. Bulvanen

U
V

waktkaja
(= orrkaja)

✓
X

60 skulle vara tillverkad av fint svart kläde.
Ovanför ögonen klistrade man fast röda tygbitar
för att det skulle bli så naturtroget som
möjligt. Undertill var ett hål i vilket man stack
in en häpp som sedan bands fast vid trädet.
Kallades bulvan, bulvan.

X
—
Y

Man har även fångat orre med häv: även,
häven. Gick till på samma sätt som vid häv-
fångst på tjäder. Man vaktade päglarna för
att se var de slog ner på kvällen. Sedan
fångade man dem vid ljus av bloss, eller också
tidigt på morgonen när det började ljusna.
Vid bulvanjakt använde man sig också av
waktkäjjur, waktkojor. Två av styttarna
skuld gå in i raise å räd-upp dem, å ö-
därn skuld stå in i käjjon å passa, den ena
av skyttarna skulle gå inne i skogen och skräm-
ma upp dem, och den andra skulle stå inne

X
—
Z

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935
DAL. MORA
Frgl. M 86

61 i kajan och passera.

Ripjakten.

Z
A

160. Dem settsåd snervur a ryöppom dem äre
ä fanns nögå, ä kunnud gå 20 älld 30 år så
int i såom iēna iēnnda ryöppu, man
satte snaror för ripor de är det fanns någ-
ra, det kunde gå 20-30 år som man inte
såg en enda ripa, de förekommo inte här
annat än under mycket snörika vintrar.

Småfågelyakten.

A
B

183. Någon jakt på småfåglar förekom icke,
men småpojkarne brukade djilldrä duamära,
giltra domherrar. Demunda add dem i iēnam
hura i ni stugon, ä dem vvard vel spak
dessa hade man i en bur inne i stugan och
de blevo alldeles tama. Två olika giller före-
kommo: trampdjilldrä, trampgillet och
ryttsdjilldrä, ryckgillet. Det förstnämnda ett

bure m.

→ Spak a,
bet. 3

tramp-gillet
se S. 62

62 säll uppsatt med de tre vanliga gillerstickorna,
det andra ett säll uppsatt med en pinne, på
denna knöt man fast ett snöre e. d. tog
detta in genom ett hål i fönsterbågen samt
ryckte till när man såg att det var några
fåglar under sället. Som bete användes raung-
enbere, länknappa älld saurgräs, rönnbär, surrgräs
länknappar eller surrgräs. Sedan sålde man
fågeln för 12 skilling pr par. De voro vä-
bra att ha i bur och kunde bli så tama att
man kunde släppa ut dem i det fria på
morgonen, de voro borta hela dagen, men
om man ställde ut deras bur på trappan på
kvällen, så komna de hem och kräpa in
i buren.

B |

ULMA 8123. Rombo F. Eriksson. 1935

DAL. MORA

Frgl. M 86